

Päivi Tryyki

sosiaali- ja terveystoimintajohtaja

Sastamalan seudun sosiaali- ja terveystoimintajärjestelmän yhteistoiminta-alue

KUULEMISTILAISUUS ASIAKKAAN VALINNAN VAPAUDESTA 2.11.2016

Asiakkaan valinnan vapaus on lähtökohtaisesti kannatettava asia, kunhan se toteutetaan kokonaisvastuullisesti. Muissa esityksissä on laajasti nostettu esille mahdollisia ongelmakohtia ja selvitettäviä asioita, en lähde niitä toistamaan vaan nostan esille kaksi aluetta jotka tulisi huomioida asiakkaan valinnan vapautta koskevan lainsäädännön valmistelussa.

10.10.2016 julkaisussa materiaalissa valinnan vapauden ensimmäiseen vaiheeseen esitetään käyttöön otettavaksi **asiakasseteliä kotiin vietäviin palveluihin**, esimerkkeinä mainitaan kotipalvelu ja kotisairaanhoido.

Meillä Sastamalassa kuten hyvin laajasti muuallakin Suomessa on kuitenkin jo yli kymmenen vuoden ajan ollut käytössä kotona asuvan **iäkkään asiakkaan integroitu palvelukokonaisuus nimeltään kotihoito**. Kotihoito on käsitteenäkin huomattavasti laajempi kuin lähinnä tilastomerkitöinä enää elävät kotipalvelu ja kotisairaanhoido. Kotihoito käsittää mm. kotiin vietävän hoivan, tukipalvelut, kotikuntoutuksen, päivätoiminnan ja jopa sairaalapalveluita seinättömien palvelujen periaatteen mukaisesti. Henkilöstö on yhteistä ja vastuu asiakkaan kokonaistilanteesta palvelutarpeen arvioinnista aina palvelujen toteutukseen ja arviointiin saakka on heillä yhdessä asiakkaansa kanssa. Sama tiimi vastaa myös siitä, että palvelutarpeen arviointi on jatkuvaa, asiakkaan arjessa tapahtuvaa ja palvelut myös muuttuvat asiakkaan tarpeiden muuttuessa.

Huoleni kuuluu: **Miten maakunnille pakolliseksi esitetty asiakasseteli kotipalveluun ja kotisairaanhoidon palvelisi asiakkaan palvelujen integraatiota?** Näen tässä uhkana byrokratian lisääntymisen lisäksi asiakkaan palveluverkon, mm. yhtenäisen kotihoidon ja perusterveydenhuollon yhdessä muodostaman kokonaisuuden pirstoutumisen ja katseen kääntämisen kokonaisuudesta yksittäisiin temppeihin. Eteenpäin menemisen sijasta suuri riski on ottaa valtava loikka taaksepäin. Mikäli kotihoito halutaan sisällyttää valinnan vapauteen, näen, että sekä soteintegraatiota että palvelujen saumattomuutta edistävä toimiva vaihtoehto voisi olla kotihoidon sisällyttäminen valinnan vapauteen ehdotettuihin sote- omatiimeihin. **Sote omatiimit** voisivat tarvittaessa täydentää annettavaa palvelua myös asiakassetelin avulla, mutta asiakkaan palvelukokonaisuus ei tässä vaihtoehdossa pirstoutuisi. Kotihoidon asiakkaat muodostavat kuitenkin luontaisesti ison joukon sote omatiimien asiakkaista myös terveyspalvelujen käyttäjinä, joten ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa uutta raja-aitaa sinne missä sitä ei nytkään ole, lähipalvelujen sisälle.

Sote omatiimeille ehdotettu palveluvalikko on mielestäni liian kapea-alainen, eikä ehdotetussa muodossa vastaa tavoitetta perustason palvelujen vahvistamisesta. Malli ei myöskään edistä soteintegraatiota pitämällä käytännössä terveyspalvelut ja sosiaalipalvelut (pl neuvonta) erillään.

10.10.2016 julkaisussa materiaalissa esitetään **palvelusetelistä luopumista** ja sen korvaamista asiakassetelillä. Palveluseteli kuitenkin on Suomessa jo laajassa käytössä ja kokemukset pääsääntöisesti ovat hyviä tai erinomaisia –**miksi lähdetään keksimään pyörä uudestaan ja korvaamaan se ehkä huonommalla tai ainakin suppeammalla tavalla nimenomaan asiakkaan valinnan vapauteen liittyen?**

Esimerkkinä Sastamalassa, kuten osassa muutakin Suomea, **erityisryhmät** kuten ympärivuorokautista hoivaa tarvitsevat ikäihmiset, vammaiset, kehitysvammaiset, mielenterveys- ja päihdeasiakkaat ovat **jo vuosia saaneet käyttää valinnanvapauttaan heidän elämäänsä ehkä eniten koskettavassa asiassa**; mahdollisesti jopa loppuelämän kestävän hoiva- ja asumispaikan valinnassa. Valinnan vapauden on mahdollistanut laajasti käytössä oleva palveluseteli. Oman, noin seitsemän vuoden kokemuksen perusteella voin todeta meillä käytössä olevan palvelusetelimallin osoittautuneen paitsi **kustannustehokkaaksi**, myös **inhimilliseksi** (ei kilpailuttamisen tarkoittamaa asiakkaan ”huutolaisuutta” muutaman vuoden välein) ja asiakkaan **itseään määräämisoikeutta vahvistavaksi**. Sastamalassa malli on myös kustannusneutraali asiakkaan näkökulmasta; hänen asiakasmaksunsa ja omavastuunsa ovat samat olipa hänen hoivansa ja asumisensa meidän omaa tuotantoa tai palvelusetelin kautta ostopalvelua. Saamani palautteen perusteella malli on toimivaksi todettu ja sitä kautta levinnyt myös muualle Suomeen.

Nyt valmisteilla olevan esityksen mukaisesti palveluseteli korvautuu asiakassetelillä, mutta näille mainitseilleni **erityisryhmille ei tässä vaiheessa valmistelua ollut esitetty vaihtoehtoa** valinnan vapauden toteuttamiseen. Valmistelussa mukana oleva henkilökohtainen budjetti toteutuisi vasta myöhemmässä valinnan vapauden toteuttamisen vaiheessa ja vielä ei ole määritelty mitä se sisältäisi tai keitä se koskisi.

Lainsäädännössä tuleekin turvata nyt **jo valinnanvapauttaan käyttäneiden**, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuus hoivaan ja asumiseen palvelusetelin avulla kunnes aito, korvaava vaihtoehto on olemassa.